

דגם תשובות – בית, חינוך ומשפחה, מס' 5371, חורף תשפ"ו

הערה למעריכים: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

על הנבחנים לענות על ארבע מן השאלות 1–5.

פרק ראשון

1. "טובים השניים מן האחד"

- א. (1)** עמדת המטרונה: אפשר לזווג זיווגים במהירות ובקלות.
עמדת רבי יוסי בן חלפתא: זיווג זיווגים הוא מעשה קשה כקריעת ים סוף.
(2) המטרונה לקחה אלף עבדים ואלף שפחות וזיווגה ביניהם במהירות באופן שרירותי.
תוצאות המעשה היו שהעבדים והשפחות שזיווגה פצעו אלו את אלו, "זה אומר איני רוצה את זו, וזו אומרת איני רוצה את זה".
(עמ' 19–20)
- ב.** על פי רבי עובדיה ספורנו, ההבדל בין איש לאישה הוא פיזיולוגי בלבד.
על פי הנצי"ב, ההבדל בין איש לאישה נוגע גם למכלול האישיות שלהם.
(עמ' 20–21)
- ג.** האיש והאישה שווים בצלם הא-לוהים שבהם.
האיש והאישה שונים במבנה הביולוגי ובמבנה הפסיכולוגי שלהם.
(עמ' 21)

2. יצר ויצירה

- א. (1)** יצירה מן התחתונים ("עפר מן האדמה") ויצירה מן העליונים ("נשמת חיים").
(2) יצירה מן התחתונים: אוכל ושותה, פרה ורבה, מטיל גללים, מת.
יצירה מן העליונים: עומד, מדבר, מבין, בהסתכלות לפניו רואה גם מה שבצדדים.
[הערה למעריכים: על התלמידים לציין שתי פעולות בנוגע ליצירה מן התחתונים ושתי פעולות בנוגע ליצירה מן העליונים.]
(עמ' 32)
- ב.** הטענה שעלול לטעון המסתכל בעריות היא שאין בהסתכלות זו כל בעיה כיוון שלא עשה שום מעשה איסור.
התשובה של הרמב"ם: ראיית העיניים היא עוון גדול כיוון שהיא גורמת לגופן של עריות.
(עמ' 36)
- ג. (1)** הדין: אין איסור בדבר כי אין זה דרך תאוה וחיבה [מגע אקראי אינו נובע מחיבה ואינו מעורר חיבה].
(2) אם הנסיעה אינה נחוצה – יש להימנע מלנסוע באוטובוס צפוף.
אם מוכרח לנסוע – אין לאסור, ויתחזק להסיח את דעתו ולהרהר בדברי תורה.
(עמ' 40–41)

3. קידושין ונישואין

- א. (1)** קידושין (אירוסין), נישואין.
(2) קוראים את הכתובה בין הקידושין לנישואין.
(עמ' 70–71 ; 75)
- ב. (1)** לאחר שלב הקידושין קשרי אישות בין החתן לכלה אסורים, ורק לאחר שלב הנישואין הם מותרים.
(2) החתימה: מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין.
[הערה למעריכים: לקבל כל ניסוח המזכיר קדושה של עם ישראל.]
(3) המשמעות: בבניית הקשר הזוגי על ידי חופה וקידושין באה לידי ביטוי קדושת עם ישראל.
(עמ' 71)
- ג. (1)** המשמעות: יצירת מעמד חדש.
(2) בסיפא של המשנה כתוב שהאישה "קונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל" – האישה לא שילמה דבר וקנתה את עצמה. ברור שאין הכוונה לקניית חפץ [אלא הכוונה היא שיש לה מעמד חדש – גרושה או אלמנה].
(עמ' 72–73)

4. מחויבויות שבין איש לאשתו

- א. (1) דברים שהבעל מתחייב בהם לאשתו: לספק לה אוכל, לדאוג לה לבגדים ולבית, לחיות איתה חיי אישות, לדאוג לרפואתה אם חלתה, לפדות אותה אם נפלה בשבי, לדאוג לקבורתה.
[למעריכים: על התלמידים להסביר שני דברים. לקבל תשובות מתאימות נוספות מעמ' 86–87.]
- (2) דברים שהבעל זוכה בהם: מעשה ידי האישה, מציאתה, אכילת פירות נכסיה בחייה וירושת כתובתה אם מתה בחייו (עמ' 88).
[הערה למעריכים: על התלמידים לציין שני דברים].
- ב. שינוי: אישה יוצאת לעבוד מחוץ לבית. א: עבודות הבית נעשות באמצעות מכשירים.
השפעה: אין להטיל על אישה עובדת שמשכורתה נכנסת לקופה המשפחתית את אותה אחריות למשק הבית שהוטלה על נשים בעבר. א: אישה עובדת זכאית לצפות מבעלה שיהיה שותף במלאכות הבית ובגידול הילדים.
(עמ' 89)
- ג. ההבדל בתקופת הנישואין – "נכסי צאן ברזל" הם ברשותו וקניינו של האיש והוא אחראי להם ועושה בהם כרצונו. לעומת זאת, ב"נכסי מלוג" הקרן נשארת בבעלות האישה, והאיש זכאי ליהנות מן הפירות.
ההבדל במקרה של סיום הנישואין – האישה מקבלת את "נכסי צאן ברזל" כפי שזויים הכתוב בכתובה [אם ערכם עלה – הרווח של הבעל, ואם ערכם פחת – על הבעל להשלים את ההפרש מכיסו]. לעומת זאת, את "נכסי מלוג" האישה מקבלת לפי שוויים בעת סיום הנישואין [אם ערכם עלה – הרוויחה, ואם ערכם ירד או שאבדו מן העולם – הפסידה].
(עמ' 90)

5. בניית הבית

- א. (1) אפשר ללמוד שבעל צריך להיזהר במיוחד מלצער את אשתו ומלפגוע ברגשותיה כיוון שהאישה פגיעה יותר מן האיש ועלולה לבכות ולהצטער בנקל.
(2) – החושך יוצר אווירה קודרת. א: בשל החשכה עלולות להתעורר מריבות בבית. הדלקת הנרות בערב שבת ממלאת את הבית באור ובשמחה.
– במקום שאין נר – אין שלום, כיוון שאדם הולך ונכשל והולך באפלה, והדלקת הנרות בערב שבת מועילה לשלום דיירי הבית.
[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב הסבר אחד.]
(עמ' 102)
- ב. (1) כאשר אין ידו של אדם משגת לקנות גם נר שבת וגם נר חנוכה – עליו לקנות נר שבת כי עניינו של נר שבת הוא השכנת שלום בית.
(2) ההוכחה: בתהליך הבדיקה של אישה סוטה, הכוהן מכניס למים מגילה שכתוב בה (בין היתר) את שם ה', וכל הכתוב במגילה נמחק. מכאן שלצורך השכנת שלום בין איש לאשתו מוחקים אפילו את שם ה'.
(עמ' 103)
- ג. (1) מטרת החזרות המרובות היא להעצים את ההתחייבות הזאת.
(2) בנאמנות.
(עמ' 113–114)

פרק שני

על הנבחרים לענות על שלוש מן השאלות 6–10.

6. מצוות עונה

- א. באמצעות החיבור הפיזי נוצרים חיים. אנ: מתחברים שמיים וארץ. אנ: מתחברים נצחיות וזמניות. אנ: מתחברים גוף ורוח (עמ' 119).
- ב. אצל בני אדם יש דבקות וקשר מחייב בין הזכר לנקבה. לעומת זאת אצל בעלי חיים אין קשר מחייב: הזכר בא על נקבה אקראית ומתנתק ממנה (עמ' 120).
- ג. החצנת הקשר האינטימי שבין בני הזוג מוזילה אותו ומפחיתה את ערכו ואת עוצמתו (עמ' 121).

7. טומאה וטהרה

- א. (1) לאהוב אותה כגופו ולכבדה יותר מגופו גם בזמן נידתה, לא להרחיקה ולהימנע מדברים הנצרכים אלא רק מדברי חיבה המרגילים לערווה, לא להחמיר בדברים אלה יותר ממה ששיערו חז"ל.
- (2) דברי חיבה המרגילים לערווה (דברים בטלים).
(עמ' 130–131)
- ב. גדר העשויה משושנים היא אומנם גדר כיוון שהיא מסמנת גבול, אבל השושנים אינן מחסום של ממש למי שרוצה לעבור את הגדר. כך גם בדיני ההרחקות: ההלכות יוצרות גדר כדי להרחיק ולשמור מן העבירה, אבל קל לפרוץ גדר זו, והשמירה מסורה לליבם של בני הזוג (עמ' 131–132).
- ג. הטבילה מסמלת התחדשות של האדם, "כאילו נברא באותה שעה". האדם צריך לחשוב שכמו שגופו התחדש באמצעות הטבילה כך צריך הוא להתחדש במעשיו ולעשות מעשים טובים (עמ' 136).

8. כיסוי ראש

- א. דעה א (החתם סופר): לכסות את הראש כיסוי מלא.
דעה ב (הרב משה פיינשטיין): אפשר להקל ולהוציא חלק מן השיער (שתי אצבעות).
(עמ' 145)
- ב. (1) שאלה: האם אסור לאישה לכסות את ראשה בכיסוי ראש שמייפה אותה וגורם לגירוי יותר מן השיער שלה?
(2) תשובה: כל מה שמותר על פי הדין נחשב כיסוי ראש, גם אם הוא מייפה את האישה.
נימוק: חובת הגברים היא שלא להביט באישה [חובת כיסוי ראש לאישה אינה כדי שלא יסתכלו על יופייה.
יש איסור הסתכלות בנשים בין שהן מכסות את ראשן ובין שאינן].
(עמ' 147–148)

9. גירושין

- א. (1)** גירושין הם צעד מכאיב וקשה [לבני הזוג, לילדיהם ולסביבה הקרובה להם] (עמ' 153).
- (2)** האיש נותן את הגט לאישה; על הגט חותמים שני עדים [כשרים], האישה צריכה להסכים לקבל את הגט; האיש מגרש ברצונו [ולא בכפייה] (עמ' 154–155).
- [למעריכים: על התלמידים לכתוב שתי הלכות. לקבל הלכות מתאימות נוספות.]
- ב. (1)** ילדים עד גיל שש נשארים אצל האם, ומעל גיל שש – בנות נשארות אצל האם, ובנים עוברים לרשות האב.
- (2)** העיקרון: טובת הילדים (ברוחניות ובגשמיות).
- הקביעה שקבעו חז"ל חלה כאשר אין עדיפות לאב או לאם, אין: הקביעה שקבעו חז"ל מבטאת את טובת הילדים בדרך כלל.
- (עמ' 157)

10. שאלות קצרות

- על הנבחרים לענות על שניים מן הסעיפים א–ג.
- א. (1)** דעת בית שמאי: שני זכרים, ודעת בית הלל: זכר ונקבה.
- (2)** הטעם לדעת בית שמאי: לומדים ממשה רבנו שהיו לו שני בנים.
- הטעם לדעת בית הלל: לומדים מבריאת העולם, שנבראו זכר ונקבה.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב את הטעם לאחת מן הדעות.]
- (עמ' 25)
- ב. אסור לגברים ולנשים לרקוד יחד מן הסיבות האלה:**
- מבטים גוררים הרהורים (הרהורי עבירה).
 - משום שמירה על כבוד האישה – כבודן של הנשים נפגע מכיוון שהן נעשות למוצג, לחפץ שמתפעלים מן החיצוניות שלו ולא מן התוכן הפנימי.
 - משום פריצת גדרי הצניעות.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שני נימוקים.]
- (עמ' 45)
- ג. – החתן מביא את הכלה לביתו [אין: לחדר המיועד לחתן ולכלה] לשם נישואין.**
- פריסת סודר על ראש החתן והכלה בשעת הברכה.
 - כלה בתולה יוצאת בהינומה, וייחוד עם כלה שהיא אלמנה.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שתי דעות.]
- (עמ' 77)

פרק שלישי

על הנבחרים לענות על שלוש מן השאלות 11–15.

11. גירושין

- א. (1)** גירושין הם צעד מכאיב וקשה [לבני הזוג, לילדיהם ולסביבה הקרובה להם] (עמ' 153).
- (2)** האיש נותן את הגט לאישה; על הגט חותמים שני עדים [כשרים], האישה צריכה להסכים לקבל את הגט; האיש מגרש ברצונו [ולא בכפייה] (עמ' 154–155).
- [למעריכים: על התלמידים לכתוב שתי הלכות. לקבל הלכות מתאימות נוספות.]
- ב. (1)** ילדים עד גיל שש נשארים אצל האם, ומעל גיל שש – בנות נשארות אצל האם, ובנים עוברים לרשות האב.
- (2)** העיקרון: טובת הילדים (ברוחניות ובגשמיות).
- הקביעה שקבעו חז"ל חלה כאשר אין עדיפות לאב או לאם, אין: הקביעה שקבעו חז"ל מבטאת את טובת הילדים בדרך כלל.
- (עמ' 157)

12. התנהלותה של משפחה

- א. (1) –** יש לילד גם אב וגם אם.
- גם האב וגם האם הפעילו על הילד את השפעתם המחנכת.
- האב והאם מדברים בקול אחד.
- האב והאם עומדים מול הילד באותה מידה של כבוד ראש וכבוד.
- יש בין האב לאם אחדות דעים ורצון משותף.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לציין שלושה תנאים.]
- (2)** התנאי החשוב ביותר: יש בין האב לאם אחדות דעים ורצון משותף.
- (3)** תנאי זה חשוב כל כך בעיצוב דרכו של הילד כי כאשר שני ההורים מאוחדים בגישתם ומעבירים לו מסר חינוכי ברור ועקבי – הילד גדל בסביבה יציבה המעניקה לו ביטחון, גבולות ברורים והכוונה ברורה. לעומת זאת, אם קיימת מחלוקת בין ההורים, הילד עלול להרגיש מבולבל, לנצל את הפערים ולחיות ללא מערכת ערכים יציבה, ועלול להגיע לדרכים לא ישרות.
- [הערה למעריכים: לקבל תשובות מתאימות נוספות.]
- (עמ' 185)
- ב. (1)** החפץ חיים כתב דברי תוכחה על התופעה השלילית שאנשים אינם מתנהלים בזהירות בענייני הוצאות הבית, ומרשים לעצמם להוציא סכומים גדולים גם על דברי מותרות שאינם הכרחיים [הם נשבים אחר הפיתויים ומנהלים אורח חיים ראוותני שאינו מותאם ליכולותיהם הכלכליות].
- (2)** אדם שמתנהג כך עלול להיסחף ולעבור עבירות חמורות כמו גנבה וגזל ולבוא לידי חרפה וכלימה.
- (3)** אדם צריך לשקול היטב לפני שקונה דברי מותרות מה תהיה התועלת שבהם ומה תהיה מידת השימוש שלו בהם. עליו לא להתפתות אלא לנהל את הוצאות הבית בהתאם ליכולות הכלכליות שלו.
- (עמ' 194)

13. קרבה בין האיש לאישה

- א. באמצעות החיבור הפיזי נוצרים חיים. אָן: מתחברים שמיים וארץ. אָן: מתחברים נצחיות וזמניות. אָן: מתחברים גוף ורוח (עמ' 199).
- ב. אצל בני אדם יש דבקות וקשר מחייב בין הזכר לנקבה. לעומת זאת אצל בעלי חיים אין קשר מחייב: הזכר בא על נקבה אקראית ומתנתק ממנה (עמ' 200).
- ג. החצנת הקשר האינטימי שבין בני הזוג מוזילה אותו ומפחיתה את ערכו ואת עוצמתו (עמ' 201).

14. סוגה בשושנים – קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

- א. (1) לאהוב אותה כגופו ולכבדה יותר מגופו גם בזמן נידתה, לא להרחיקה ולהימנע מדברים הנצרכים אלא רק מדברי חיבה המרגילים לערוה, לא להחמיר בדברים אלה יותר ממה ששיערו חז"ל.
- (2) דברי חיבה המרגילים לערוה (דברים בטלים). (עמ' 210)
- ב. גדר העשויה משושנים היא אומנם גדר כיוון שהיא מסמנת גבול, אבל השושנים אינן מחסום של ממש למי שרוצה לעבור את הגדר. כך גם בדיני ההרחקות: ההלכות יוצרות גדר כדי להרחיק ולשמור מן העבירה, אבל קל לפרוץ גדר זו, והשמירה מסורה לליבם של בני הזוג (עמ' 211–212).
- ג. הטבילה מסמלת התחדשות של האדם, "כאילו נברא באותה שעה". האדם צריך לחשוב שכמו שגופו התחדש באמצעות הטבילה כך צריך הוא להתחדש במעשיו ולעשות מעשים טובים (עמ' 213).

15. שאלות קצרות

- על הנבחרים לענות על שניים מן הסעיפים א–ג.
- א. (1) דעת בית שמאי: שני זכרים, ודעת בית הלל: זכר ונקבה.
- (2) הטעם לדעת בית שמאי: לומדים ממשוה רבנו שהיו לו שני בנים.
- הטעם לדעת בית הלל: לומדים מבריאת העולם, שנבראו זכר ונקבה.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב את הטעם לאחת מן הדעות]. (עמ' 25)
- ב. אסור לגברים ולנשים לרקוד יחד מן הסיבות האלה:
- מבטים גוררים הרהורים (הרהורי עבירה).
 - משום שמירה על כבוד האישה – כבודן של הנשים נפגע מכיוון שהן נעשות למוצג, לחפץ שמתפעלים מן החיצוניות שלו ולא מן התוכן הפנימי.
 - משום פריצת גדרי הצניעות.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שני נימוקים]. (עמ' 45)
- ג. – החתן מביא את הכלה לביתו [אָן: לחדר המיועד לחתן ולכלה] לשם נישואין.
- פריסת סודר על ראש החתן והכלה בשעת הברכה.
 - כלה בתולה יוצאת בהינומה, וייחוד עם כלה שהיא אלמנה.
- [הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שתי דעות]. (עמ' 77)